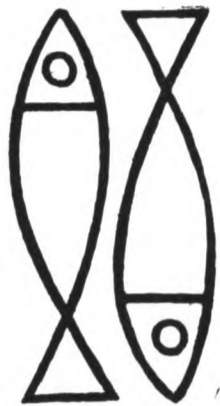

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Vrijmoedigheid

„En nu, Here, let op hun dreigingen en geef Uw dienstknechten met alle vrijmoedigheid Uw woord te spreken...”

Hand. 4 : 29

De leden van het Sanhedrin in Jeruzalem beleefden kwade dagen na Pinksteren.

Zij hadden gemeend door de kruisiging van de Nazarener een einde te maken aan heel de beweging, die rondom hem was ontstaan.

Maar nu werd door de prediking van Christus' jongeren Jeruzalem weer „met Zijn Naam vervuld”.

Wanneer Petrus en Johannes bovendien een grote opschudding onder het volk veroorzaken, door in de Naam van Jezus Christus een kreupele te genezen achten de oversten, de oudsten en de schriftgeleerden de tijd gekomen om opnieuw in te grijpen.

Zo worden de apostelen ter verantwoording geroepen door de mannen die hun Meester hebben overgeleverd.

Kort en goed wordt hun het prediken in de Naam van Jezus verboden. Wanneer Petrus en Johannes te kennen geven dat zij aan God meer gehoor moeten geven dan aan het Sanhedrin, komen er allerlei dreigementen los.

Mede omdat de heren het volk vrezen, komen de apostelen er nu nog met een berisping af, maar ze weten wat hun te wachten staat, wanneer ze volharden.....

Wanneer de apostelen vrijgelaten zijn, worden zij in de gemeente ontvangen en verhalen zij hun wedervaren.

De reactie van de broeders en zusters is ontroerend.

Men verheft eenparig de stem tot God in het gebed.

Deze gemeente is in de moeite gekomen.

Het woord van de Heiland: „Een dienstknecht is niet meer dan zijn Heer; indien zij Mij vervolgd hebben, zij zullen ook u vervolgen”, gaat al spoedig in vervulling.

De gemeenschap met de levende Heer concretiseert zich in de vervolging.

Want het Sanhedrin staat voor zijn dreigementen.

„De vijand rukt vast aan met opgestoken vaân, hij draagt zijn rusting nog...”

Wij zouden verwachten een vurig smeekgebed om afwending van het gevaar; voor vervolging hopen wij allen bewaard te blijven.

Bidden we niet elke Zondag voor de vervolgingen?

Wanneer we het gebed van de gemeente lezen, merken we dat zij zich van de dreiging bewust is.

Maar de kern van het gebed is niet: „Heer, wend de vervolging af”. De kern is: „geef uw dienstknechten met alle vrijmoedigheid Uw woord te spreken”.

Het grote gevaar, wanneer vervolging dreigt, is niet dat er misschien mensen hun leven zullen moeten geven voor de Here Jezus Christus.

Neen, het grote gevaar is dat de kerk zich bang terugtrekt in de verdediging, de deuren naar de wereld sluit en de prediking van het evangelie van het koninkrijk nalaat.

Wanneer de apostelen dit laatste doen hebben ze niets te vrezen. Maar wanneer ze zich „vroom” terugtrekken en de wacht betrekken rondom het goed dat zij ontvangen hebben en de wereld de wereld laten, hebben ze hun Meester verloochend.

Daarom bidden zij om vrijmoedigheid. Vrijmoedigheid is hier niet een karaktereigenschap.

Vrijmoedigheid wordt gevonden waar zekerheid is.

En zekerheid is een gave van de Heilige Geest.

Alleen in de kracht van die Geest kunnen zij de vijand in Jeruzalem weerstaan.

Uit dit ontroerend gebed kunnen wij veel leren.

Voor de kerk is het een levenskwestie om in de aanval te gaan met het woord van Jezus Christus.

Gaan we in het defensief dan dreigen er allerlei kwalen.

Dan komt er onzekerheid en twijfel, wereldgelijkvormigheid en gezapigheid.

En niet te vergeten het grote gevaar, dat we voortdurend met onszelf bezig zijn.

De moeite, waarin wij heden ten dage verkeren, vloeien in de regel niet voort uit een grote ijver om het evangelie te prediken in onze wereld.

En daarom: „de schuilkelder uit, de uniform aan!”.

H. J. v. d. Kwast

Kerkelijk Leven

Open brief

Ds D. van Houdt schreef aan mij in het Gereformeerd Gezinsblad een OPEN BRIEF.

Ik antwoord slechts dit.

Ds Van Houdt bestreed mijn confessionele integriteit.

Daartegen verdedig ik mij niet.

Onder beroep op het ondertekeningsformulier.

Slechts aan de kerkeraad en de classis van Kampen ben ik in deze rekenschap schuldig. En slechts in dat geval als ik „gewichtige oorzaken van nadenken” geef.

En ik herinner daarbij aan de uitspraak van de synode van Dordrecht 1618-1619: „De kerken zullen vermaand worden, als de herders bij de onderschrijving van het bovengenoemde formulier beloven zich bereid te stellen om hun mening van de punten des geloofs op de begeerte der broeders beter te verklaren, dat zulks niet te verstaan zij, alsof zij daartoe gehouden waren OP EENS IEGELIJKS BELEVEN, OP DAT DE RECHTZINNIGE LERAARS NIET LICHTVAARDIG VOOR VERDACHT GEHOUDEN WORDEN; maar dan

eerst als zij rechtvaardige oorzaak van verdenking zouden mogen gegeven hebben, waarvan het oordeel bij de kerkelijke vergadering bestaan zal.”

Wat is Gereformeerd?

U weet, het opschrift boven dit artikel is hetzelfde als de titel van twee onlangs verschenen brochures: de eerste van dr Trimp¹⁾, de tweede van ds J. Meester²⁾. De eerste is een gebundelde herdruk van artikelen uit De Reformatie, en werd door ons besproken in Opbouw van 19 en 26 juni en 3 juli 1964. De brochure-Meester is een herdruk van artikelen die de schrijver n.a.v. de brochure van dr Trimp publiceerde in de Kerkbode van de Gereformeerde Kerken in Noord-Holland en werd ons ter bespreking toegezonden.

Het werkje van ds Meester heeft felle reacties opgeroepen. Dr Trimp zelf greep voor een apologie naar de pen en schreef in De Reformatie van 1 mei 1965 zijn „Noodzakelijk Verweer”, waarin hij ds Meester beschuldigt van „uitdrukkelijke laster”, „baarlijke nonsens”, „lasterpraat” en zijn brochure een „teken” noemt van „kerkelijke decadentie”. Een recensent ging in hetzelfde spoor door te gewagen van „leugen” en „laster”. Bovendien lazen we onder Kerknieuws in het Gereformeerd Gezinsblad van 1 juni dat de kerkeraad van Voorburg over het schrijven van ds Meester een aanklacht heeft ingediend bij de kerkeraad van Amsterdam-Zuid en — eveneens bij de curatoren der Theologische Hogeschool om wat ds Meester geschreven zou hebben tegen niet nader genoemde hoogleraren in de Kerkbode van N.-H.

Dat liegt er niet om.

Officiële kerkelijke aanklachten.

En dat komt ook direct in de krant.

Een en ander bewijst in welk een geladen en explosieve situatie wij ons met elkander bevinden. Ik schrijf met opzet: met elkander. Gelukkig: met elkander, want als wij geloven dat de weg, die wij kerkelijk met elkander sinds 1944 en volgende jaren gaan de weg der gehoorzaamheid is, dan geloven we toch ook dat de Here ons in de vrijmaking aan elkander gegeven heeft en dat ons met-elkander-zijn een kostbaar goed is, dat we niet zó maar mogen verderven. En dat laatste moet ons, zeker indien blijkt dat de toestand zo geladen en explosief is, uiterst behoedzaam maken. Ons bovendien nopen om onszelf af te vragen of we misschien niet tot de geladenheid en explosiviteit onze bijdrage hebben gegeven. Dat: „onszelf” houdt een „mijzelf” in.

Maar de vraag mag worden gesteld waarom de een de ander bij de publieke discussie, wil men: bij de polemiek, nu terstond moet treffen in het ethische vlak: „uitdrukkelijke laster”, „lasterpraat”, „leugen en laster”. Indien collega Meester dr Trimp niet juist heeft verstaan, zijn gevoelens onjuist heeft weergegeven, op die onjuiste weergave zijn bestrijding heeft gericht en dus volkomen langs dr Trimp zou heen gepraat hebben, dan wettigt dat toch niet de conclusie dat hier boosaardige opzet in het spel was? Is er dan niet meer de mogelijk-

heid aan te tonen dat ds Meester zich vergiste, tegen de stof niet opgewassen bleek — hetgeen dan voorts aan te tonen was! — en aan de lezer de conclusie te laten dat ds Meester in dit geval niet scherp onderscheidde en niet helder oordeelde? Laat ons zeggen: dóm bleek. Dat was pijnlijk geweest, maar indien het werd aangetoond, nuttig en in elk geval niet: ethisch krenkend.

We willen thans enige kernpunten noemen:

I. Dr Trimp schreef op blz. 37/38 van zijn brochure: „want wanneer de Bijbel Gods Woord IS, waarin God tot de kerk gekomen is en in de trouw van Zijn verbond voortdurend komt — wanneer de Bijbel metterdaad een vast weten ons schenkt, dat door de eeuwen heen niet veranderen kan, vanwege de continuïteit van het blijvende Woord, dán kan de kerk dat vaste weten ook vast-leggen in haar eigen belijdenis-woorden en die belijdenis-woorden met autoriteit overleveren aan komende generaties, dan kan zij in die belijdenis eren het document van de waarheid, waarin de Heilige Geest de kerk geleid heeft, in de continuïteit van zijn wonen onder Gods volk.”

Meester noemde deze lange zin „slaapverwekkend”, omdat ze zoveel vertrouwde klanken bevat dat de critische aandacht van de lezer bijna vanzelf verslapt en hij eer hij er op bedacht is de conclusie van dr Trimp overneemt. Het is jammer dat dr Trimp in zijn weerwoord ³⁾ ds Meester laat zeggen: dr Trimp BEDOELT de lieve lezer in slaap te wiegen. Dat schreef Meester nu juist niet. Hij had het niet over de bedoelingen van dr Trimp maar over de uitwerking die zijn woorden in dit geval hebben kunnen: bij zo vertrouwde woorden in slaap te vallen. En hij zegt: doe dat niet! Lees kritisch! Ds Meester las die zin kritisch. Ik zeg dat nu maar in mijn woorden. Er staan hier vertrouwde dingen:

1. Dat de Bijbel Gods Woord is.
2. Dat God in dat woord tot de kerk gekomen is en voortdurend komt.
Daarover zijn we het allemaal eens. Dan volgt:

3. Dat de Bijbel metterdaad een vast weten ons schenkt, dat door de eeuwen heen niet veranderen kan vanwege de continuïteit van het blijvende Woord.

Hier wordt het uitkijken. Want hier stapt dr Trimp zo maar van de Bijbel over op ons weten van de Bijbel. Nu, met dat weten van ons is het soms in de geschiedenis niet zo best gesteld geweest, met dat vaste weten. Immer de kerk heeft in de loop der eeuwen dikwijls gedwaald. En nu zegt ds Trimp wel dat dat „vaste weten” door de eeuwen heen niet veranderen kan vanwege de continuïteit van het blijvende Woord. Maar daartegen valt op te merken: a. dat de Bijbel zich door de loop der eeuwen wel gelijk gebleven is, doch dat b. het Woord gedurende hele perioden en op vele plaatsen soms „schaars” was en het weten der kerk daardoor zichzelf niet gelijk bleef en vaak allesbehalve „vast” was. Bij een nimmer veranderde Bijbel juichte Luther: „Het Woord is teruggekomen” en dat hield in de erkenning dat het in de tijd voor de reformatie wég was geweest.

De fout van dr Trimp is dat hij hier van de vastheid van het Woord Gods concludeert tot het vaste subjectieve weten er van, van de onveranderlijkheid van de Schriften tot de onveranderlijkheid van het weten der kerk omtrent het Woord, dat hij ongemerkt is overgestapt van de regel des geloofs (de wèt) op ons weten daarvan (het subjecte). En de fout is daarom zo erg dat dr Trimp op dat overstapje de conclusie baseert.

4. Dat de kerk dat vaste weten ook kan vastleggen in haar belijdenis-woorden.

Dat is ook subjectief. Want in de belijdenis belijden we weliswaar wat wij weten,

máár wat wij weten van het vaste Woord Gods.

Voorts merkt dr Trimp op

5. Dat de kerk deze belijdenis ook met autoriteit kan overdragen aan volgende generaties.

Hier mag de critische vraag worden gesteld: met welke autoriteit? Van de oude concilies, van de Dordtse synode, de synode van Westminster, van de huidige vrijgemaakte kerken? Waaraan ontleen die alle die autoriteit? Ontleenden die hun autoriteit aan zichzelf? Aan hun vaste weten? Immers neen! Moet ik geloven dat de Here Jezus Christus ontvangen is van de Heilige Geest en geboren uit de maagd Maria omdat het staat in de apostolische geloofsbelijdenis, of in de heidelbergse catechismus? Omdat concilies en synoden mij dat met autoriteit overleverden, omdat die dat zo vast wisten? Kan ik op hún vaste weten, op hún autoriteit mijn geloof gronden? Het is gelukkig dat ze dat geweten hebben, wijl zij geloofden; een zegen dat ze beleden, maar de autoriteit waarvoor ik buig is dezelfde als waarvoor zij bogen, de enige: de HEILIGE SCHRIFT.

Voorts zegt dr Trimp dat de kerk

6. „de belijdenis kan eren als het document van de waarheid waarin de Heilige Geest de kerk geleid heeft. . . .”

De belijdenis is het document der waarheid. Hoe zit dat? De Drie Formulieren in Nederland en als ik in Korea of ergens anders presbyteriaans word de Westminster-geschriften? Zijn al die ongetwijfeld reformatische belijdenissen gelijkelijk vrucht van de leiding des Geestes? Hoe zit het dan met de verschillen bijv. op het punt van de kerk of van de tussentoestand?

Dat zijn zo van die critische vragen van ds Meester en mij. Ik zit daarmee als ik dr Trimp lees. Dat mag toch? De brochure van dr Trimp is toch niet een document der waarheid? Ook ds K. Doornbos stelde in de Kerkbode van Noord-Holland ⁴⁾ over deze zin van dr Trimp een aantal critische vragen. Hij merkte o.a. op: „Moet zo'n redenering weerlegd worden? Is 't niet voldoende dat men zo'n schrijver even aan de jas trekt en zegt: „Hoor eens, vriend, eerst denken, dan schrijven”? Zijn — d.i. dr Trimps, G. V. — redenering is gelijk aan deze: „Wanneer Bartjes niet liegt en die knaap goed rekenen kan, dan kan de knaap ook een rekenboek samenstellen”. En over de autoriteit van de Catechismus merkt ds Doornbos op: „De Catechismus zegt dat onze natuur alzo verdorven is dat wij allen in zonden ontvangen en geboren worden en allen van natuur geneigd zijn God en de naaste te haten. Op de catechisatie komt dat ter sprake en dan kan het gebeuren, dat een van de catechisanten nu net een nieuw broertje of zusje heeft gekregen. De jeugd van tegenwoordig is niet zo ontaard dat ze bij zulk gebeuren onaandoenlijk zou blijven. En dan komt de twijfel: „Zou het waar zijn dat dat lief, onschuldig ding in de wieg de natuurlijke neiging heeft om God en de naaste te haten?” Dan heb ik zo'n jongeman of zo'n meisje nooit voorgehouden de autoriteit van de Catechismus maar altijd gezegd: „Zullen we eens zien wat de Bijbel er van zegt? Kijk, daar staat het, dat zegt de Here zelf er van”.

Nu heeft dr Trimp wel opgemerkt dat de omstrede volzin vooral gericht was tegen Barth ⁵⁾. Maar daartegenover staat dat die zin een positieve fundering geeft voor de belijdenis der kerk en ook als zodanig functioneert. Het is bovendien de vraag of die zin tegen Barth goede diensten kan doen. Ja voorzover hij stelt dat de Bijbel Gods Woord IS (1) omdat God in dat Woord tot de kerk gekomen is en voortdurend komt (2). Hoewel — misschien zou Barth dat tweede ook zo kunnen zeggen! Maar het derde dat dr Trimp stelt, dat de Schrift ons „een vast

weten schenkt dat door de eeuwen heen niet veranderen kan. . . .” zou een goede, schiet-schijf kunnen zijn voor. . . . Barth.

II. Een tweede kernpunt in het geding is het standpunt met name van Helenius de Cock. Deze heeft de vraag: Wat is gereformeerd? destijds aldus beantwoord: Gereformeerd is slechts te noemen wat in de belijdenis staat. Wat tegen de belijdenis ingaat is ongereformeerd. Wat niet in de belijdenis staat, de mening b.v. van deze of gene theoloog, kan wel waar zijn, maar heeft daarom nog geen recht op de naam gereformeerd. Of zulk een mening waar is, dat wordt beslist door de Schrift.

Dr Trimp bestrijdt deze opvatting van De Cock, pag. 28/29, al vond hij daarin wel het een en ander te waarderen, blz. 27.

Ds Meester sluit zich daarentegen bij De Cock gaarne aan. Ds Meester waardeert daarom De Cock omdat deze hier duidelijk stelde dat niet een of ander handboek voor de gereformeerde leer — hoe uitnemend ook — toetssteen is voor de gereformeerde leer, maar uitsluitend de belijdenis. En hij schrijft: „Het is in de moeiten, welke onze kerken op het ogenblik doorworstelen, in ernstige mate teleurstellend dat een man als dr Trimp voor deze bedoeling van Hel. de Cock helemaal geen oog heeft gehad. . . .”, blz. 9. Men lette op dat: DEZE bedoeling. In zijn verweer citeert dr Trimp dit als volgt: „Ds Meester schrijft thans: Voor de bedoeling van De Cock heeft ds Trimp helemaal geen oog”, en hij wijst dan naar de hierboven reeds aangeduide waarderende woorden aan De Cock op blz. 27 gewijd. Doch daarbij heeft hij DEZE bedoeling veranderd in DE bedoeling. En wie nu op blz. 27 v.v. de critiek van Trimp op De Cock leest bemerkt dat hij juist DEZE bedoeling bestrijdt: „Dit alles doet tekort aan de waarheidspretentie en daarin aan de katholiciteit van het gereformeerde geloof, zet te grote ruimte uit tussen confessie en Schrift, schendt daarin de aard van de confessie als repetitie der Schrift, kandelaar voor de lamp van het Woord, pilaar der waarheid”. 28/29.

Meester had gelijk: op DIT beslissende punt wijst Trimp De Cock af.

De betekenis van een en ander voor de praktijk van ons christelijk en kerkelijk leven is duidelijk: op het standpunt van De Cock blijft er een grote speelruimte tussen wat in de belijdenis vastgelegd is, hetgeen gereformeerd, en wat in de belijdenis niet vastgelegd is en daarom nog wel schriftuurlijk kan zijn. Een confessionele speelruimte n.l. die van art. 7 van de Nederl. Geloofsbelijdenis.

Die kwestie is hier aan de orde.

De ruimte in de kerk: dat er naast wat in de confessie werd vastgelegd veel overblijft wat niet in de belijdenis werd geijkt, bij volkomen binding aan de Schriften.

Ik meen dat De Cock en in zijn voetspoor ds Meester de lijnen zuiverder trekt dan dr Trimp.

III. We noemen nog één punt.

Daarop wees ook ds Doornbos in het door ons aangehaalde artikel: „Wat de Schrift zegt kan niemand gelijkwaardig weergeven. Bovendien — hier hebt ge De Cock, G. V. — „geeft de belijdenis maar heel weinig weer van wat de Schrift zegt. De Schrift zelf zegt: „Nooit is profetie voortgekomen uit de wil van een mens, maar, door de Heilige Geest gedreven, hebben mensen van Godswege gesproken” (2 Petr. 1 : 21). Hoe zou een mens dat ooit gelijkwaardig in eigen woorden weergeven?”

Zo schrijft ook op zijn wijze ds Meester blz. 17 v.v. Daartegenover stelt dr Trimp de zaken zo dat hij de identificatie van het Schriftwoord en het belijdeniswoord op niet onbedenkelijke wijze nadert. Zie I: het document van de waarheid, waarin de H. Geest de kerk heeft geleid.

We laten het hierbij.

De lezer die op de hoogte wil zijn van het hier aan de orde zijnde geding leze de brochure van dr Trimp, die van ds Meester, het artikel van ds Doornbos, het verweer van dr Trimp in De Reformatie en oordele zelf. Ook over de vraag of ds Meester greep naar „leugen en laster”, „uitdrukkelijke laster”, „baarlijke nonsens”, een interpretatie gaf van Trimp, die „overloopt van kwaadaardige laster”, „lasterpraat”. En eer hij deze taal t.a.v. ds Meester op gezag van dr Trimp en anderen overneemt bedenke hij dat het niet recht voor de HEERE is iemand lichtelijk en

onverhoord te oordelen of te helpen veroordelen.

God behoede ons met elkander.
Zij daarvoor voortdurend gebed.

G. Visee.

¹⁾ Dr C. Trimp: Wat is Gereformeerd? Oosterbaan en Le Cointre N.V., Goes.

²⁾ Ds J. Meester: Wat is Gereformeerd? Buyten en Schipperheyn, Amsterdam, 1965.

³⁾ De Reformatie 1 mei 1965, blz. 241, kolom 2 onderaan.

⁴⁾ Op 13 februari 1965.

⁵⁾ De Ref. t.a.p. kolom 3.

Een vlag, die de lading niet dekt

I.

Dreigende spraakverwarring.

Verba valent usu, zo luidt een Latijns gezegde. Woorden hebben hun betekenis door het gebruik, dat er van gemaakt wordt. Men moet dat gebruik kennen om de rechte betekenis te weten.

Op deze spreuk valt niet af te dingen.

Men kan meermalen de betekenis van een woord niet opmaken uit zijn zuivere taalkundige betekenis. Het gebruik heeft er in de loop van de tijd een zeer bepaalde zin aan gehecht. Soms is daardoor de oorspronkelijke kleur verdwenen. Men kan Ermeloo een welvarend dorp noemen. Maar er valt op geen mijlen afstand van dit dorp op de Veluwe een schip te bespeuren, dat het zeevat kiest. Nu is in dit voorbeeld de betekenis, die het woord „welvarend” heeft, behouden. Het is een zeevarend volk, dat zijn taal door de zeevaart voor een deel heeft gevormd en met zeevaarttermen nu ook benoemt, wat met de zee geen enkele betrekking heeft. Toch is de oorspronkelijke bedoeling, betekenis, die in zulke woorden lag gehandhaafd. Slechts wie de taal proeft merkt hier iets onharmonisch op.

Maar iets anders is het wanneer woorden met een zeer bepaalde inhoud door een verkeerde toepassing van hun oorspronkelijke betekenis worden beroofd. Dan treedt taalbederf op en daarmee een spraakverwarring, die het onderlinge verkeer bemoeilijkt. En de taal heeft dit onderlinge verkeer juist te dienen. Indien zij niet zuiver wordt gehouden, doet de verwarring haar intrede.

En daartegen dient gewaakt te worden.

Naar onze mening staat het momenteel zo met het woord „doleantie”.

Doleantie.

Een typering van de onrust en de moeiten, die ons kerkelijke leven van de laatste jaren teisteren, vinden we in het weer opduiken van het woord „doleantie” in ons kerkelijke spraakgebruik.

Vergis ik me niet, dan is dit het geval sinds het jaar 1962.

De bakermat van dit hernieuwd spraakgebruik ligt in Beverwijk.

Daar waren reeds geruime tijd moeiten tussen de kerkeraad enerzijds en de predikant der gemeente anderzijds. En zulks vanwege bepaalde leringen van de laatste.

De kerkeraad heeft hem hierover aangesproken en er met hem breedvoerig over gehandeld. Toen dit geen resultaat opleverde begaf de kerkeraad zich tot de Raad van de naastgelegen gemeente om tot schorsing van zijn dominee te komen.

De Raad van deze gemeente achtte echter geen termen voor schorsing aanwezig, hoewel hij bezwaren had tegen bepaalde leerstellingen van bedoelde predikant. Hij adviseerde tot verder gesprek tussen kerkeraad en predikant.

De kerkeraad te Beverwijk legde zich niet

bij dit voorstel neer doch schakelde de classis in. Deze wilde echter evenmin het oordeel van schorsingswaardigheid geven, althans niet „in dit stadium”, hoewel zij bij de betrokken predikant wel onduidelijkheden en oneffenheden in de leer, die geen steun vonden in de Heilige Schrift en de Belijdenis en de Formulieren der Kerk, constateerde.

Zij oordeelde dat de betrokken predikant deswege broederlijk te vermanen was en dat van harentwege een zodanige vermaning tot hem diende uit te gaan.

De classis sprak verder de opwekking uit aan het adres van de betrokken predikant, dat hij in de komende tijd datgene, wat in zijn leer van kerkelijke zijde als onduidelijkheden en oneffenheden is geconstateerd en aangewezen, zou toetsen aan de Heilige Schrift en aan de Belijdenis en de Formulieren der Kerk.

Tenslotte sprak ze uit dat ze vertrouwde, dat bedoelde predikant zulks zou beloven en in de tijd van toetsing zich zou onthouden van dusdanige uitdrukkingen en zeggwijzen in zijn prediking en verdere ambtelijke arbeid.

Ter kerkeraadvergadering van 12 februari 1962 kwam dit classisbesluit in bespreking.

Het viel niet in goede aarde, noch bij de kerkeraad noch bij de predikant. Deze deelde op een desbetreffende vraag mede dat hij zich niet kon houden aan hetgeen de classis van hem verwachtte. Hij achtte eigen leer overeenkomstig de Schrift en de belijdenis.

Dit alles valt te lezen in een brief, die de kerkeraad te Beverwijk gezonden heeft aan de zusterkerken in de provincie. Deze brief is gedateerd 10 oktober 1962.

We lezen vervolgens in deze brief: „In deze vergadering van 12 febr. 1962 werd de kerkeraad genoodzaakt in doleantie te gaan”.

Voor deze noodzaak worden dan een achttal redenen opgesomd, waaruit duidelijk zou moeten blijken dat de kerkeraad zich van 's Heren wege geroepen wist „de weg der doleantie op te gaan”. Even verder wordt gesproken van het „doleantie-besluit”.

Wat de acht gronden voor dit besluit betreft, zij behoeven hier niet alle gereleveerd te worden. Het gaat ons op het moment niet om een beoordeling van de gehele situatie toentertijd te Beverwijk. Ons houdt het gebruik van de term „doleantie” in eerster instantie bezig. Deze willen we op haar historisch-kerkrechtelijke betekenis zoeken te beoordelen.

Het is echter wel interessant en voor een recht begrip van de zaak dienstig toch een enkele grond even naar voren te halen.

De kerkeraad is onder a. van oordeel, dat hij de in artt. 79 en 80 K.O. voorgeschreven weg volledig heeft afgewandeld. Dit is zoals onze lezers weten de in de genoemde artikelen van de kerkenordening voorgeschreven weg tot schorsing van een dienaar des Woods. De kerkeraad zegt hier dus, dat hij

TE BERDE

Ruim twee weken geleden zijn de verkiezingen voor de Rijnmondraad gehouden. Deze verkiezingen hadden bepaald een méér dan regionale betekenis, omdat het de eerste verkiezingen waren na die voor de Tweede Kamer van 1963. De uitslag van deze verkiezingen konden daarom mede beschouwd worden als een graadmeter voor de ontwikkeling van het politiek gevoel in ons land sedert 1963.

Het meest frapperende bij deze uitslag was wel de grote vooruitgang van de kleine partijen: C.P.N., S.G.P., Boerenpartij en het G.P.V.

Met dit gunstige resultaat willen we het G.P.V. van harte gelukwensen.

Persoonlijk hang ik op een aantal belangrijke punten andere opvattingen aan dan het G.P.V., maar dat neemt niet weg dat men respect kan hebben voor een politieke overtuiging, die zijn wortels diep in onze vaderlandse historie heeft, en die in de heer Jongeling in de Tweede Kamer een eerlijke en waardige vertolker bezit.

Het G.P.V. is geen kerkelijke partij, in die zin, dat enige kerkelijke vergadering of kerkelijke autoriteit op haar macht zou kunnen uitoefenen. Het is een partij van vrije burgers, die uit die hoofde dan ook een volkomen verdiende plaats inneemt in een democratisch staatsbestel.

Het G.P.V. is ook geen (of niet meer) kerkelijke partij, in die zin, dat haar bestaan alleen gerechtvaardigd zou zijn in het bestaan van het kerkelijk conflict. Als ik het goed zie, is er in het G.P.V. een evolutie aan het voltrekken naar een eigen politieke overtuiging, die dan aangeduid wordt met de woorden „nationaal gereformeerd”. Deze overtuiging heeft wel verwantschap met de anti-revolutionaire staatkundige opvattingen, maar vertoont daarmee ook enige kenmerkende verschillen. De G.P.V.-opvattingen grijpen, dacht ik, terug naar het voor-Kuyperiaanse staatkundig denken. Men ziet in Groen van Prinsterer een grotere voorman dan in Kuyper.

Maar het G.P.V. is wel een kerkelijke partij, in die zin, dat de bij haar aangesloten kiesverenigingen het lidmaatschap alleen openstellen voor leden van de vrijgemaakte Gereformeerde kerken.

Wat nu dit laatste betreft, zou ik er voor willen pleiten, met de voorzichtigheid die de outsider in dit soort zaken past, maar toch ook wel enige klem, dat het G.P.V. inzake het lidmaatschap een opener beleid zou gaan voeren. Het komt mij voor, dat dat zeer ten voordele zou zijn van de vaderlandse politieke ontwikkeling, én zeer ten voordele van de ontwikkeling van onze kerken.

Het is bekend, dat de G.P.V. aantrekkingskracht uitoefent op een niet onaanzienlijk deel van de protestants-christelijke kiezers. Dat is verklaarbaar, want de grote protestants-christelijke partijen gaan steeds sterker hun identiteit verliezen. Hoe dat komt, is een kwestie op zich zelf, die we hier niet kunnen bespreken; maar het is een onmiskenbaar feit. In deze situatie nu, met een grote verontrusting over de huidige politieke ontwikkeling, zou het een groot voordeel zijn als deze verontrusting zijn stem zou kunnen laten horen in een eigen politieke partij. Een grote partij zal dit wel nooit worden, maar ik waardeer haar sterkte toch wel op 3 of 4 zetels in de Tweede Kamer. Deze partij zal dan de spreekbuis kunnen zijn van een richting in ons staatkundig leven, die er van ouds is geweest en er in de naaste toekomst ook wel zal blijven.

Een grotere openheid in het lidmaatschap van het G.P.V. zou ook een zegen zijn voor onze kerken. Soms bewust maar meestal onbewust is het lidmaatschap van het G.P.V. gaan functioneren als een schibboleth van het echt gereformeerd zijn. Dan gaat men een maat aanleggen die niet naar het evangelie is. Het zijn niet de beste perioden geweest uit de geschiedenis van de christelijke kerk, waar zij zich heeft vereenzelvigd met een bepaald politiek of maatschappelijk systeem of met een bepaalde politieke of maatschappelijke groepering.

in alles gehandeld heeft naar artt. 79 en 80 K.O. Maar de zusterkerken in het ressort van de classis Haarlem hebben de inhoud van deze artikelen niet gehonoreerd, aldus zijn klacht. Een klacht, die we tegenwoordig wel meer horen, en die ons daarom een beetje voorzichtig moet maken!

De kerkeraad merkt vervolgens onder b. op, dat het zelfstandig schorsen van de predikant zonder medewerking van de genabuurde kerk of van de classis naar de regelen van de K.O. niet mogelijk was. Dit had hij uiteraard goed gezien.

Alleen maar, hij verbond aan dit goede oordeel een mogelijke restrictie, die echter, gelukkig, alleen pro memorie werd vermeld. Het is de volgende:

„ofschoon wellicht het ondertekeningsformulier voor predikanten daartoe de gelegenheid bood (het ipso facto van zijn dienst gesuspendeerd te zijn door het feit van de verkondiging van de bovenomschreven valse leer zelve)“.

Intermezzo.

We houden hier even halt en stappen even van ons eigenlijke onderwerp af, want hier dreigen ongelukken. Men is tegenwoordig in onze kerken zeer vindingrijk in het uitvinden van allerlei kerkrechtelijke nieuwigheden, die bij ernstige beschouwing geen ogenblik stand kunnen houden, maar het toch bij velen „doen“. Voordat nu met deze als mogelijkheid gestelde „interpretatie“ van het ondertekeningsformulier voor predikanten ongelukken gebeuren, is het goed haar even van dichterbij te bekijken.

Bedoeld ondertekeningsformulier kent twee mogelijkheden van het ipso facto gesuspendeerd zullen zijn van zijn dienst.

- a. Wanneer een predikant enig bedenken of ander gevoelen krijgt tegen „de voorszede leer of eenig punt derzelve“, dan zal hij dat aan kerkeraad, classis of synode „openbaren“. De predikant heeft hier de keus, vergelijk de Latijnse tekst: *parati semper nos iudicio Presbyterii, Classis aut Synodi subijcere volenti animo*. Zie ook verder over deze kwestie wat ds C. Vonk schreef in „Opbouw“ van 27 november 1964 in het artikel: Het komt bij de bestudering van de geschiedenis onzer kerken en met name van hare officiële stukken op grote nauwkeurigheid aan, III. Wanneer nu een predikant zijn bedenken of gevoelen aan een kerkelijke vergadering heeft geopenbaard, volgt de examinatie. En de predikant heeft door zijn ondertekening van het onderhavige formulier beloofd zich te allen tijde aan het oordeel der betrokken vergadering gewillig te onderwerpen, „op pene dat wij hier teghen doende ipso facto van onsen dienst zullen zyn gesuspendeert“.
- b. Ook kan het geval zich voordoen dat de kerkeraad, classis of synode om gewichtige oorzaken van nadenken een nadere verklaring eist van het gevoelen van een predikant over enig artikel van de Belijdenis, de Catechismus of de Leerregels. Door zijn ondertekening van het desbetreffende formulier heeft de predikant beloofd daartoe steeds bereid en gewillig te zijn, „op pene als boven“, behoudens recht van appel. Op pene als boven, dat is dus, met als straf dat wij „teghen doende ipso facto van onsen dienst zullen zyn gesuspendeert“.

Volgens de kerkelijke acten is suspenderen niets anders dan schorsing in of afhouden van de dienst, schrijft Dr. H. Bouwman in zijn *Gereformeerd Kerkrecht*, dl. II, pag. 579.

Ipsa facto betekent: door het feit zelf, d.w.z. door deze handeling als zodanig.

Maar wat is de draagwijdte van deze woorden?

Dat door dit feit de schorsing zelf intreedt?

Dat is natuurlijk onmogelijk, want de schorsing kan pas intreden door een besluit tot schorsing van de daartoe bevoegde instantie(s). Een feit zelf schorst niemand. Men wordt slechts door een besluit geschorst.

Ipsa facto, d.i. door het feit zelf, wil daarom zeggen, dat dit feit zelf voldoende grond voor een schorsing biedt. Als dit feit er is, behoeft geen nader onderzoek meer plaats te vinden, maar kan de daartoe aangewezen instantie (of instanties) tot schorsing overgaan.

Dat dit de bedoeling is blijkt duidelijk uit art. 53 van de kerkenordening. Daarin lezen we, dat de Dienaren des Woords, die weigeren de drie formulieren van enigheid te ondertekenen, de facto in hun dienst zullen geschorst worden door de kerkeraad of de classis.

De uitdrukkingen ipso facto (in het ondertekeningsformulier) en de facto (in art. 53 K.O.) verschillen niet noemenswaard. Art. 53 noemt nu expres de instantie, door welke de schorsing de facto (d.i. vanwege dit feit) *voltrokken moet worden*.

Derhalve treedt in dit geval de suspensie of schorsing niet automatisch in, maar eerst door een wettig besluit ener kerkelijke vergadering. Zie ook Dr. H. Bouwman, a.w. blz. 579.

Rutgers ziet in het ipso en de facto aangewezen dat de betrokken predikant verklaart, „dat hij zich dan zelf als van den dienst vervallen zal beschouwen“ (Verklaring van de Kerkenordening enz. uitgegeven door Dr. J. de Jong, dl. IV, blz. 73). Maar hij voegt daaraan toe: „De werkelijke afzetting moet dan nog volgen door kerkelijk oordeel van de kerkeraad of Classe. Nooit heeft afzetting plaats zonder kerkelijke uitspraak“.

We zagen dat in het geval van weigering van de ondertekening van de drie formulieren van Enigheid art. 53 K.O. schorsing van de predikant aan de kerkeraad of de classis toekent. Dat de kerkeraad hier alleen mag optreden zal, wel zijn oorzaak vinden in het feit, dat we hier te doen hebben met een duidelijk geval, dat op geen enkele wijze een twijfelachtige interpretatie toelaat.

Maar zo eenvoudig ligt het niet steeds bij moeilijkheden als waarover het ondertekeningsformulier handelt, hetzij de actie is uitgegaan van de predikant, die enig bedenken heeft „geopenbaard“, hetzij van een kerkelijke vergadering, die gewichtige oorzaken van nadenken heeft. Dat zich in deze gevallen onzekerheden kunnen voordoen,

daarop wijst reeds het recht van appel voor de predikant, dat hier uitdrukkelijk vastgesteld is.

Daarom moet in dit geval de suspensatie de schorsing-plaats vinden volgens de normale weg in art. 79 K.O. voorgeschreven n.l. door voorgaand oordeel van de kerkeraad van eigen en van de naastgelegen gemeente.

De kerkeraad van Beverwijk heeft derhalve mis gegrepen, toen hij de mogelijkheid opperde, dat het ondertekeningsformulier voor predikanten gelegenheid zou bieden tot „zelfstandige“ schorsing van een predikant door zijn kerkeraad zonder instemend, voorgaand oordeel van het kerkverband.

Die mogelijkheid biedt alleen art. 53 K.O., althans theoretisch, want vandaag de dag zullen wel alle predikanten in onze kerken de drie formulieren van enigheid reeds ondertekend hebben naar het formulier daarvan zijnde.

Zoals gezegd, om eventuele ongelukken te voorkomen, gingen we even in op deze suggestie van de kerkeraad te Beverwijk. Het was niet meer dan een suggestie, maar dan toch een suggestie, die gevaarlijk genoeg is om haar radicaal af te wijzen.

Vandaar dit intermezzo.

We keren nu weer naar de eigenlijke zaak, die ons bezig hield, terug.

Doleantie (vervolg).

We noemden enkele gronden van de kerkeraad van Beverwijk voor zijn dusgenaamd doleantie-besluit.

- a. de weg naar artt. 79 en 80 K.O. was volledig, maar tevergeefs afgewandeld. De kerkelijke vergaderingen gaven geen medewerking tot schorsing van de predikant. Even tussen haakjes: zo formuleert de kerkeraad te Beverwijk, uitgaande van de onbetwistbaarheid van zijn standpunt. Men lette hierop wel. De zusterkerken in de classis Haarlem hebben de inhoud van deze artikelen niet gehonoreerd, staat er letterlijk. Dit zèggen is nog niet dit bewijzen!
- b. De K.O. laat zelfstandige schorsing niet toe.

De rest van de gronden is als volgt samen te vatten: de kerkeraad mocht echter zijn predikant niet langer zijn valse leer laten verkondigen.

Daarom besloot hij op 12 februari 1962 „in doleantie“ te gaan.

Tot zover voor ditmaal.

We hopen de volgende week te vervolgen.

G. Janssen.

Is kunst luxe?

(II)

Dat is het wat de kunstenaar moet doen; antwoord geven aan het Woord, dat de dingen deed ontstaan. De dingen waarin we het Woord ontmoeten.

Adam was de grootste kunstenaar aller tijden, want hij zag in de schepping, heel diep en doorzag haar.

Hij gaf het goede antwoord; hij gaf de namen aan de dingen en de dieren.

Zo ook behoort kunst te zijn.

„Want hetgeen van Hem niet gezien kan worden, zijn eeuwige kracht en goddelijkheid, wordt sedert de schepping der wereld uit zijn werken met het verstand doorzien, zodat zij geen verontschuldiging hebben“. (Rom. 1 : 20). God maakt zichzelf in Zijn schepping openbaar en de kunstenaar is de

ziener, die diep in de schepping schouwt en daarin God ontmoet.

Zijn kunst is het antwoord aan het Woord. Het scheppende Woord, dat nu ook het verlossende Woord is. Dat zal de christen-kunstenaar alleen kunnen zien.

Wat is hiervan vaak terecht gekomen?

Zonde en dood zijn als giftige elementen in de schepping doorgedrongen.

We hebben in de laatste eeuwen altijd gedacht, dat kunst was het maken van mooie dingen voor de eer van God, op zijn best, maar meestal voor de eer van de ijdele mens en het is gegaan van kwaad tot erger, toen de wereld steeds meer vervreemde van God.

„Immers, hoewel zij God kenden, hebben zij Hem niet als God verheerlijkt of gedankt, maar hun overleggingen zijn op niets uitge-

lopen, en het is duister geworden in hun onverstandig hart.

Bewerende wijs te zijn, zijn zij dwaas geworden, en zij hebben de majesteit van de onvergankelijke God vervangen door hetgeen gelijk op het beeld van een vergankelijk mens". (Rom. 1:21-23.)

De grootheid, de diepte, de heerlijkheid, die zij zagen in de schepping, bracht hen niet tot de erkenning van het Woord. Zij sloegen zich op de borst en zeiden: dat zijn wij, dit is de mens die dit alles maakt, dat is ons verstand, onze wetenschap. Met name zien we dit in de Renaissance en de Barok. Ik noem slechts Rubens en Michel Angelo.

Maar het ging nóg van kwaad tot erger.

„Daarom heeft God hen in hun hartstochten overgegeven aan onreinheid, zodat bij hen het lichaam onteerd wordt. Zij immers hadden de waarheid van God vervangen door de leugen en het schepsel vereerd en gediend boven de Schepper, die te prijzen is tot in eeuwigheid. Amen.

Daarom heeft God hen overgegeven aan schandelijke lusten" (Rom. 1:24-26).

„En daar zij het verwerpelijk achtten God te erkennen, heeft God hen overgegeven aan een verwerpelijk denken, om te doen wat niet betaamt: vervuld van allerlei onrechtvaardigheid, boosheid, hebzucht en slechtheid, vol nijd, moord, twist, list en kwaadaardigheid; oorblazers, lasteraars, haters van God, verwateneren, overmoedigen, grootsprekers, vindingrijk in het kwaad, hun ouders ongehoorzaam; onverstandig, onbestendig, zonder hart of barmhartigheid.

Immers, hoewel zij de rechtseis van God kenden, namelijk, dat zij, die zulke dingen bedrijven, de dood verdienen, doen zij ze niet alleen zelf, maar schenken ook nog hun bijval aan wie ze bedrijven." (Rom. 1:28-32).

We herkennen ze er allemaal in, de hele moderne wereld van kunstenaars, de hoogmoedige revolutionairen, die denken dat zij de Schepper zijn, de perverse, de pornografen, de viezerikken, Jan Cremer, die zijn vader en moeder besmeurt, de navrante en macabere magische realisten zoals Willink en verder allen die niets heilig achten en alles met hun goorheid bekliederen.

Dat is kunst van deze tijd in zijn decadentie.

Dit alles aanvaarden wij niet, maar het begin is er, als we menen, dat kunst slechts is het maken van mooie dingen, luxe dingen en niet de duidelijke opdracht van God, niet het gevraagde antwoord op het Woord dat de wereld maakte.

Zelfs Dr. H. R. Rookmaaker komt in zijn boek "Kunst en amusement" naar ik meen niet verder.

Het woord "amusement" wekt toch sterk de indruk, dat kunst als luxe wordt beschouwd. Ook zegt hij met nadruk dat een kunstenaar geen profeet is, hoogstens prediker.¹⁾

Amusement kan ik aanvaarden wanneer ermee bedoeld wordt het vermaak scheppen, het vreugde beleven in de zelfopenbaring van het Woord in Zijn schepping. Mocht dit zo zijn, dan is het woord amusement min of meer triviaal en het wekt sterk de indruk van de "luxe" gedachte, die bij ons, zoals ik reeds betoogde nog steeds opgeld doet.

Toch is het gehele beeld van de kunst de laatste halve eeuw radicaal gewijzigd, maar die wereld hebben wij vrijwel genegeerd; die wereld kennen we niet, dan alleen negatief.

De kunst is weer kunst geworden.

De kunst van de 18e eeuw en 19e eeuw was in zijn tendentie geen wezenlijke kunst, omdat de kunstenaars zelf het niet hebben begrepen, niet zagen.

Het was vaak een zo natuurgetrouw mogelijke nabootsing van de zichtbare werkelijk-

heid en een aanbeddend volgen van een schoonheidsideaal.

Soms ontvluchtten zij de wereld in esthetische dromerijen, in "de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie". Soms plaatsten ze zichzelf als goden op de Olympus, ver boven de gewone man. Soms woonden ze eenzaam en onbegrepen in een ivoren toren, met een hautaine minachting voor het domme volk.

Welke namen men ook gaf aan de verschillende kunstrichtingen, classicisme, romantiek, impressionisme (ik kan daar niet verder op ingaan) ze hadden allen met elkaar gemeen het aanbidden van een menselijk schoonheidsideaal.

Met ongekeerde inspanning en langs vele tragische mislukkingen is men via een chaotische periode van tientallen scholen en richtingen thans van het schoonheidsideaal als einddoel van de kunst losgekomen. Dikwijls is de moderne kunst, uit reactie, in het tegendeel verkeerd en wordt de schoonheid radicaal ontkend (de barbaristen bijvoorbeeld).

Maar één ding hebben de kunstenaars van onze tijd vrijwel allen gemeen: men wil de werkelijkheid van het leven met al zijn conflicten en men ziet het lelijke als een realiteit. De kunst is geworden een zien en doorzien van het leven met een speciaal oog voor de triestheid en de ellende, met een aanvaarden van alle hartstochten en ondeugden.

De kunstenaars spreken en getuigen van wat zij doorzien in het leven van onze eeuw met zijn verworping, zedeloosheid en H-bomdreiging.

Men ontloopt de rottigheid niet maar wendt zich erin, niet alleen realistisch, maar ook visionair.

Het hangt van de religieuze instelling van de kunstenaar af hoe hij die werkelijkheid beleeft, ziet en doorziet. Alleen de christen-kunstenaar, voorzover hij er is, de profeet van het Woord, kan het werkelijk zien en doorzien zoals het is.

Zover zijn wij Gereformeerden nog lang niet. Het is ook de (begrijpelijke) reactie op de uitspattingen van deze tijd, die ons blind maakt voor onze taak, profeet te zijn van het Woord.

De ongelovige kunstenaar is de profeet van een vals idool of van zichzelf.

Het hangt af van de omstandigheden, met name van de gegeven situatie in de beschavingsontwikkeling, hoe het karakter en ook de stijl zal zijn, maar altijd blijft de kunst de gave, de macht om te zeggen wat de ziener in de kosmos en in het leven ziet en voor de Christen kan dat alleen maar zijn het duidelijke antwoord, het zinnelijk waarneembare antwoord op het zinnelijk waarneembaar geworden scheppingswoord, op het zinnelijk waarneembaar geworden leven.

Daarom is de kunst niet slechts amusement of luxe, die we desnoods kunnen missen, maar behoort ze tot het wezenlijke, de essentie van het leven.

Het is de climax van het zien en verbeelden.

Ja, dan kan men spreken van amusement, al klinkt het in onze wereld van amusement wel wat laag bij de grond.

Dan zal het zijn een heilige vreugde scheppen in Gods kosmos; dan zal het zijn een spelen, naar Gods beeld, met het schone, dat God ons geeft.

Maar dat niet alleen, want de kunstenaar-zijner zal ook zien wat er van Gods schepping geworden is en dus zal hij zien de grote ernst van de strijd en het grote verdriet door de zonde, de smaad het Woord aangedaan.

Dat ziende zal hij ook dat op zijn eigen wijze, niet moraliserend, maar spontaan belijdend, uitspreken en beeld geven, en alzo profeteren.

Met nadruk zeg ik, niet moraliserend, niet prekend, niet tendentius propagerend, maar spontaan belijdend in vreugde en verdriet, in het doorschouwen van Gods schepping, die Christus ons wéér gegeven heeft; nooit in

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Tijdelijk adres van de Redactie:
J. Bosch, Engelenbergstr. 4, Kampen

Medewerkers:

Ds. H. Amelink, Langerak
Prof. Dr. W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Prof. Dr. H. R. Rookmaaker, Diemen
Dr. J. Stellingwerff, Amstelveen
Ds. B. Telder, Bilthoven
Ds. C. Vonk, Schiedam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Tel. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220,
Abonnementprijs
f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.

wanhoop of vertwijfeling, in vloeken of lastering zoals de kunstenaars van de wereld, die God niet kennen.

We kunnen de kunst niet missen in ons leven, zonder onvolledig te zijn, zonder invalide te zijn en ook geen enkele cultuur, zelfs geen onbeschaafde volken hebben ooit de kunst kunnen missen.

Niemand kan in wezen de kunst (ja wel een kunstwerk) ruilen tegen brood of onderdak of kleding. Zelfs de meest primitieve volken, die geen hemd aan het lichaam hebben, hebben hun kunst; de van alle luxe en comfort verstoken holbewoners hebben hun kunst gehad en nodig gehad. In de catacomben hadden de vervolgd, zij het simpel en eenvoudig, toch hun kunst. De zwervende nomaden hadden en hebben hun prachtige kunstwerken voor hun godsdienstige cultus.

Alle volken, die leven, tot de wilde natuervolken toe, kunnen niet anders dan ook hun kunstwerken maken; alleen al omdat God de mens met die onweerstaanbare drang in zich geschapen heeft. Al moeten ze er de grootste offers voor brengen, ze doen het en onbewust vaak tot eer van de Schepper.

Misschien zult U zeggen: Je kunt toch ook zonder kunst in leven blijven en toch geloven. Zeker, je kunt zonder ogen en oren, of zonder benen zijn en toch leven, maar, ik herhaal het, als we de kunst als levens- en cultuuruiting missen, dan zijn we cultureel, geestelijk en religieus verminkt.

Ja ook religieus.

Als we het antwoord aan het Woord in de schepping en in het leven niet meer kunnen geven, dan hebben we een van de kostbare „talenten" verspeeld, begraven.

Kunst mogen we niet zien als luxe naast de ernst van het werk en dan bedoel ik zowel de kunstbeoefening als het genieten er van.

In deze tijd is zelfs de kunst dikwijls van groter waarde voor het leven dan het werken zoals het geworden is.

Voor velen is het werken niets anders dan het zweet, de straf, de bittere of vervelende noodzaak, het geld verdienen. Natuurlijk ook dat is zonde, want zo is het als we daarin Christus niet kennen.

De kunstenaar is ook kind van zijn tijd, ook in deze tijd van verarming, verworping en pessimisme.

Ook in deze tijd van angst en ontkenning.

De tijdgeest is in zijn karakter ook bepaald door de ellende van oorlog en vernietiging, van godverlating en van wanhoop.

¹⁾ Toen ik dit schreef had ik zijn rede „De kunstenaar een profeet" nog niet ontvangen.

Zo komt de kunstenaar, die Christus niet kent, er toe de uitzichtloosheid van zijn bestaan uit te spreken in zijn kunst en in zijn werken, omdat zijn afgod er geen raad mee weet.

De christen-kunstenaar ziet ook deze nood, maar ook dan is zijn kunst het antwoord aan het Woord, aan Christus, en tegelijk kunst van zijn tijd.

Zo gezien is er ook geen wezenlijk verschil tussen kunstenaars en niet-kunstenaars en ook niet tussen grote en kleine kunstenaars.

Ieder krijgt zijn gaven van God, verschillende gaven, grote en kleine gaven. Vele gaven, maar één Geest. Wijsheid, kennis, geloof, gezangen, krachten, profetie enz. en de een is niet beter dan de ander.

Ook de kunstenaar is wat hij is, dank zij de gave van diezelfde Geest.

Bezaleel is door God bij name geroepen; en Hij heeft hem vervuld met Gods Geest, evenals Aholiab. God legde de wijsheid in hun hart. (Ex. 31.)

De Here heeft Bezaleel bij name geroepen en hem vervuld met Gods Geest en hij heeft hem en Aholiab vervuld met kunstvaardigheid van een kunstenaar (Ex. 35) en het is dezelfde Geest.

De bereidheid en de bekwaamheid om kunstwerken te maken zijn een gave Gods, door de werking van Gods Geest, daarom is kunst geen luxe maar noodzaak.

God heeft de mens also geschapen, dat het esthetische, de harmonie en de schoonheid integrerend deel van het menselijk zijn is en ook hierin heeft God zieners gegeven, die zijn wijsheid en schoonheid doorzien in het geschapene, om dit uit te beelden in vorm, kleur en klank, niet in nabootsing, maar getuigend, belijdend, profeterend.

De zonde heeft de taak en opdracht van de kunstenaar moeilijker, zwaarder gemaakt, want ook de moeite, het verdriet, de disharmonie zal hij moeten doorzien als wanklank in Gods Schepping, het antwoord gevend als kunstenaar, maar verlore kunstenaar, aan het Woord, Schepper en Herschepper.

Zo is de kunst een hunkering naar de zuivere verhouding tot God ook in het heilige spel zoals God het in zijn schepping heeft gewild.

Het spel voor God, de bezigheid van de mens in het paradijs.

P. van Loo.

BOEKBESPREKING

P. J. Risseeuw: **Overall Hollanders. Een reisverhaal.** (Bosch en Keuning N.V., Baarn, 1964.)

Na zijn bundel verhalen over Nederlandse pioniers **Zo ver de wereld reikt** vertelt de schrijver in dit boek over wat hij heeft beleefd op zijn reizen door Amerika, Canada, Australië, Nieuw-Zeeland en Zuid-Afrika, over landgenoten die hij heeft ontmoet en de sfeer waarin zij leven. De grote exodus uit ons land zal naar zijn stellige overtuiging in later tijd als een historisch gebeuren worden aangemerkt. Hij hoopt dat dit reisverhaal er toe zal medewerken wat meer bekendheid te geven aan de lotgevalen van een aantal der 400.000 landgenoten die ons land na de Tweede Wereldoorlog hebben verlaten (Woord Vooraf). Terecht. Het is een interessant en tegelijk ook oer-gezellig boek geworden, mooi uitgegeven en verfraaid met 48 foto's van zeer verschillend formaat, op de moderne wijze bijeengeplaatst op acht en nog eens vier bladzijden kunstdrukpapier. Risseeuw is een goed schrijver met een sterke historische belangstelling. De stijl is sober en flitsend, het ontwikkelde beeld kaleidoscopisch en opgeroepen tegen een met niet meer dan journalistieke verve aangegeven achtergrond.

Ook het verslag van de honderd en een ontmoetingen heeft de plezierigheid, en als onvermijdelijke tegenhanger de oppervlakkigheid, die eigen zijn aan de goede journalistiek. Een kritische noot moet ge nauwelijks verwachten. Het woord is aan de emigranten, van het begin tot het einde. Dat neemt niet weg dat de schrijver voor zijn relaas de ontmoetingen heeft geselecteerd, de resterende close-ups voor zijn film

heeft geknipt en voor een suggestieve verbindende context heeft gezorgd. Daardoor heeft zijn boek toch een sterk persoonlijk karakter. Het neemt wel degelijk distantie en het legt bepaalde voorkeuren aan de dag. Voor het kerkelijk leven bovenal, in zijn gedifferentieerd patroon, de vrijgemaakten-van-huis-uit inclusief (54, 108, 150, 156); voor het onderwijs van laag tot hoog (de gewenste christelijke universiteit in Canada en de reeds bestaande Bantoe-universiteit in Zuid-Afrika: 43, 177); voor de uitgeverij, de dagbladen, en de taal van de emigranten.

Een bijzondere verdienste is de zeer voorzichtige informatie over de apartheidspolitiek van de Zuidafrikaanse regering, voorzichtig en gerekend naar het bestek van het geheel uitvoerig, zodat de lezer begrip krijgt voor de gecompliceerdheid van deze materie en de eigensoortigheid van het afrikaanse probleem. Alleen al om dit aspect verdient dit boek onze belangstelling en waardering.

Maar er is zoveel meer. Van bladzij tot bladzij ontmoet ge de emigrant: de emigrant met zijn moeilijkheden, heimwee en stugge werken; de emigrant van het eerste geslacht met zijn desolate, zijn nooit-helemaal-gelukkig-zijn en toch zijn geloof, zijn rotsvast vertrouwen en innerlijke vrede; de emigrant in het verste Westen, Oosten en Zuiden met zijn edele idealen en zijn vaak ook voortreffelijk geslaagd en gezegend bestaan. Hollanders overal, die ruimte zochten, voor hun hand en hun hart. Verkwikkend.

J. Bosch.

Korea

Vijfde verantwoording.

We eindigden op zaterdag 22 mei met f 3047.75.

De maandag verwachtten we niets bijzonders over de giro. Den Haag en Arnhem zitten 's zaterdags dicht. Maar dat was buiten de waard gerekend, want om ± 12 uur zat er in de brievenbus een klein visitekaartenvolp met een tientje. En 's avonds voor etenstijd was er weer in hetzelfde mooie handschrift van de vorige keer: Een „kommetje" rijst, met vijftig pop! En voorts: als dank voor geestelijk voedsel. We nemen aan dat deze onbekende broeder — het kan ook een zuster geweest zijn, maar het handschrift wijst niet in die richting — een goede zondag had gehad! Samen f 60.—! Totaal f 3107.75.

Een goed begin!

Dinsdagmorgen f 10.— van 1148936 J. W. Voedselactie-Korea. En van de Geref. Kerk te W. f 164.52. De penningmeester schreef er bij: „We hebben op 16/5 de collecte voor de diaconale laten vervallen en daarvoor een extra collecte gehouden voor de voedselvoorziening van onze broeders de studenten van het Korea Theological Seminary te Poesan". Dat was dus tóch een diaconale collecte. En een bête! Samen f 174.52. Totaal f 3282.27.

Woensdag 26 mei. Maar liefst 9 biljetten. Als volgt: f 5.— van 981976 H.S.; f 10.— van 932981 H.R.; f 5.— van 966661 W.B.; f 25.— van 843518 Joh. J.S.; van 1187695 Jac. v. d. W. f 10.—; 171320 f 50.— van Ir J.v.L.; f 10.— van 19915 C.H. en door storting f 20.— van v.d.V. te W. en f 2.50 van G.S. te B. met de belofte dat ik in de toekomst nog op meer rekenen mag voor „een kommetje rijst!" Kóstelijk. Samen f 137.50. Totaal f 3419.77.

Voorts ontving ik van een onbekende een zakbijbel + f 2.50 voor verzending naar Korea. Hartelijk dank!

De vrijdag begon weer best: 10 biljetten die samen f 98.50 inbrachten; 1194278 J.P. f 10.—; 250722 J.W.G. f 10.—; 307197 A.B. v. W. f 2.50; L.d.B. 316264 f 10.—; D.G.H. f 5.—, 610009; 998176 mej. M.P. f 10.—; H.G. 944211 f 10.—; E.K. 847461 f 10.—; door storting f 10.— W.N. te Z. en van een restaurant te A. f 21.— met bij-schrift: „'n week voeding Koreaans student". Laat-ie fijn zijn! Totaal f 3518.27.

De zaterdag deed er niet voor onder: f 88.50! Aldus: f 20.— van J.W.v.T. 212045; f 3.50 van D.G.H. 283403; f 10.— van W.J.G. 375653; f 10.— van 371111 J.Ch.S.; f 10.— van J.S. 439266; f 10.— van een oud-catechisant, die verzoekt geen naam te vermelden; f 10.— van D.H. 801897; en een storting van f 10.— van J.v.d.L. te A.

Totaal thans f 3606.77.

Een beste week: f 559.82.

De volgende week doe ik het er voor! Hartelijk dank!

Giro 903391 t.n.v. G. Visee, Vloedijk 113, Kampen.
Op de biljetten: Korea. G. Visee.

PERSSCHOUW

Professor Kamphuis: Einde en het antwoord van ds J. Meester

De Reformatie van 22 mei bracht het volgende artikel van prof. J. Kamphuis:

Einde

In het Kerkblad van Noord-Holland van zaterdag 8 mei 1965 schreef ds. J. Meester van Amsterdam-Zuid een recensie over het Handboek-1965, waarin een jaaroverzicht over het kerkelijk leven van de hand van dr. C. Trimp. Daarin staat o.m. deze 'kritiek' te lezen:

'Als dr. Trimp een diagnose wil stellen over het leven van de kerken in dit tijdsgewricht, waarom zwijgt hij dan over het schisma dat ondergronds onder ons wroet? Dat schisma dat niet van vandaag of gisteren onder ons zit te wroeten. Dat waarlijk niet begonnen is bij de synode van Rotterdam-Delfshaven, noch bij Murmerwoude, noch bij Groningen-Zuid. Dat schisma, dat hoe langer hoe meer voor de dag komt uit zijn ondergrondse aanwezigheid. Dat langzaam aan levensgroot voor ons komt te staan! Dat door vooraanstaande woordvoerders, predikanten en hoogleraren wordt aangevuurd.'

Er is dus een jarenlang wroetend schisma onder ons in de Gereformeerde Kerken; het leidde eerst een verborgen, ku-klux-klan-achtig bestaan, maar komt hoe langer hoe meer in de openbaarheid, en dat zelfs levensgroot. Het is ons niet helemaal duidelijk, hoe ds. Meester, die, naar we een paar weken geleden zagen, heel wat kritiek weet te leveren op de nooit door ons geschreven zin, dat 'het kerkverband functioneert in de synodale samenkomsten', omdat nl. het kerkverband geen zelfstandig-functionerende grootheid is, hoe hij nu zijnerzijds over 'het schisma' spreekt als ware dat een zelfstandige wroeter en verwoester. Eén of andere lugubere figuur uit de stripverhalen van Marten Toonder. Dat 'wroetende schisma' is natuurlijk onzin. 'Het schisma'-op-zichzelf leeft niet en werkt niet, omdat het op zichzelf niet bestaat. Als er een schisma valt te constateren, dan zijn er mensen, kerkmensen, die aan het schisma debet zijn, het oproepen en het doorvoeren. Er zijn mensen, kerkmensen, die eerst ondergronds, maar nu hoe langer hoe meer publiek de kerken vaneen scheuren. We mogen deze onduidelijkheid in de voorstellingswijze van ds. Meester daarom wel aan de kant zetten door op te merken, dat die 'aanvuurders' van het ondergronds wroetende en nu bovengronds verschijnende schisma maar geen supporters zijn, maar zelf de scheurmakers; ze waren eerst in het verborgen scheurmakers. Ze zijn het hoe langer hoe meer in het openbaar geworden. Ze zijn het al jaren- en jarenlang.

Wie?

Daar treffen we een volgende onduidelijkheid. Twee, drie groepen van openbare scheurmakers wijst ds. J. Meester in zijn recenserende kout aan.

In de eerste plaats horen we van 'vooraanstaande woordvoerders'. Maar dat zal wel geen afzonderlijke categorie zijn. Die 'vooraanstaande woordvoerders' zullen door de volgende twee groeperingen wel nader gespecificeerd worden en de grote actie-radius van de scheurmakerij aangeven. Maar dan brengt de onduidelijkheid ons bij de eerst-volgende groep duidelijk in verlegenheid: 'predikanten'. Dat zijn dus collega's van ds. J. Meester. Hij wijst onder zijn ambtgenoten de openbare (openbaar-geworden) scheurmakers aan. Of beter: hij wijst niet aan, want die groep is nogal groot. Het gaat hier om een paar honderd man. Het is wat lastig een keus te doen en te zeggen: die en die is hier bedoeld. In ieder geval niet al die predikanten, die in de loop van de jaren, waarover ds. Meester zijn in-quistoriaal oog laat gaan, de biezen hebben gepakt en (indien mogelijk) met medenemen van een kleiner of groter aantal gemeenteleden de synodocratie binnenkoersten. Daardoor werd dan wel de plaatselijke gemeente verscheurd. Maar ds. Meester spreekt wel over ambtsdragers, die uit onze kerken heengaan, maar van hén horen we, dat zij 'van helerharte de gemeente van Christus liefhebben'. Zij zijn dus niet die openbare scheurmakers. En ds. Meester heeft het trouwens over wat 'wordt' gedaan, door wie vandaag nog in het ambt van predikant binnen de Gereformeerde Kerken dienen.

Hoe minzame, hoe christelijke collegialiteit wordt hier ten toon gespreid! Want nu mag ieder uitzoeken. Er lopen openbare, grove zondaars (art. 79 K.O.) in de predikantenwereld rond. Een 'vooraanstaande woordvoerder' als ds. Meester is, heeft het zelf gezegd. Dus nu maar op jacht. Het mag nu. Déze jacht zal niet onder 't doemvonnissen vallen, dat broeders verketterd worden, dat het de predikanten onder ons vrijgemaakte kerkvolk vaak zo bar en boos moeilijk gemaakt wordt, dat er groepsvorming plaatsvindt, dat we elkaar de 'ruimte' en de 'vrijheid' niet gunnen, want het Kerkblad van Noord-

Holland pleegt tegen al die zaken onverpoosd te waarschuwen (al wordt de concretisering meestal geschuwd). Het jacht-seizoen is nu dus geopend. Men ga vrijelijk z'n gang. Tot opbouw der kerken.

Veel verder is hier bij die 'predikanten' vanwege de onduidelijkheid niet te gaan¹⁾.

¹⁾ Eén uit de kring van de collega's wordt door ds. Meester met even zoveel woorden als schismaticus aangewezen. Dat is zijn collega uit Voorburg, die hij deze woorden op de lippen durft zeggen: 'Daarom de tanden op elkaar. „Vastberaden”. Dan zullen, we er wel komen al moeten er dan nog veel meer uit. We snoeien maar. Ons kapmes is nog niet bot'. Als ds. Meester daarna opmerkt, dat dit schisma niet uit de hemel maar uit de hel is, dan zeggen we, hier werken inderdaad krachten uit de hel. Dat heeft ds. Meester goed begrepen. Alleen die krachten waren dichter bij hem, toen hij dit schreef, dan hij zich heeft gerealiseerd.

Maar er is nog een tweede groep door ds. Meester als openbare scheurmakers aangewezen. Het is een kleinere groep.

'Hoogleraren'.

We zullen wel niet mistasten, wanneer we aannemen, dat ds. Meester bedoelt: hoogleraren, verbonden aan de Theol. Hogeschool, die te Kampen, Broederweg, gevestigd is. Hij zal tenminste niet het oog op de heer Popma hebben, die nog onlangs aan ondergetekende 't christen-zijn ontzei (Schisma en oecumene, 18), want Popma wordt nogal enthousiast in 't Kerkblad, dat onder redactie van ds. Meester staat, begeleid, door de jaren heen. Ook door ds. Meester zelf. En we hebben hier immers met jarenlange scheurmakerij te doen. Andere hoogleraren aan 's Rijks Universiteiten of de Stedelijke Universiteit van Amsterdam of de Vrije Universiteit aldaar mogen we wel buiten bespreking houden. De kring is dus niet groot en nog kleiner dan tot nog toe aangeduid. Want ds. Meester zal ook niet doelen op de hoogleraren te Kampen, Broederweg, met wie hij zelf samenwerkt in het weekblad Opbouw. Nu is de kring dus heel klein geworden. En we chargeren en vertekenen niet, wanneer we nu vrijmoedigheid nemen om te stellen, dat ds. Meester (inzonderheid?) ziet op die hoogleraren te Kampen, die in het weekblad De Reformatie hun stem over het kerkelijk leven doen horen, prof. H. J. Schilder en ondergetekende.

Door de jaren heen scheurmakers.

En met de jaren meer en meer: openbare scheurmakers.

Dat is een zonde, die behoort tot de voornaamste 'die waardig zijn met opschorting of afstelling van de dienst gestraft te worden' (art. 80, K.O.). Dat is een zinsnede uit het artikel, dat over de censuur over 'kerke-dienaren' handelt en dan wel speciaal ouderlingen, diakenen, predikanten. Welnu, de beide genoemden zijn predikant, de één van de Gereformeerde Kerk van Utrecht-Centrum, de ander van de Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Delfhaven. Tegelijk zijn zij hoogleraar in dienst van alle kerken. Is in ouderlingen, diakenen, predikanten de zonde van de openbare scheurmaking waardig gestraft te worden met opschorting of afstelling van de dienst, dan uiteraard evenzeer, zo niet meer bij kerkelijke hoogleraren.

Het door ons geciteerde deel uit de recensie van ds. Meester munt, zoals we zagen, niet in alles door duidelijkheid uit. Maar duidelijk is wél, dat ds. J. Meester in ieder geval twee van de vijf hoogleraren, die aan de Theol. Hogeschool van de Gereformeerde Kerken werkzaam zijn in de opleiding van de a.s. dienaren des Woords, publiek aanwijst als schorsings- en afzettingswaardig.

En ds. J. Meester is lid van het college van deputaten-curatoren dezer Hogeschool. Hij is primus-curator.

Met het constateren van deze afschuwelijke feiten, constateren we, dat we in de geschiedenis van ons al zo geteisterde kerkelijke leven een mijlpaal zijn gepasseerd met betrekking tot de corruptie van de onderlinge verhoudingen. Want ds. Meester gaat nu verder dan toen hij enkele maanden geleden schreef over 'synodalisme in De Reformatie'. Ook toen moest de vraag rijzen: hoe verdraagt deze loze praat, die zich alleen met vergissingen sterk kan maken, zich met de goede trouw? En: wanneer ds. Meester van oordeel is, dat ondergetekende kerkrechtelijke beschouwingen aanhangt, die voor de kerken ruïneus zijn, zoals synodalisme is, heeft hij dan geen taak als curator? Kan hij dan volstaan met de hoogleraar in het kerkrecht in alle zielsrust in een kerkbladje, voor kerkrechtelijke ketter te verklaren? Maar ds. Meester gaat nu verder. Zoals hij al verder ging in zijn lasterpraat over zijn collega uit Voorburg. Ds. Meester heeft blijkbaar de remmen eens voor goed losgegooid. Ni. in zijn kerkbladje. Maar we hebben nooit iets van deze zorgen, die hem als curator zouden kwellen, gemerkt. In geen van de achter ons liggende jaren. En een reeks daarvan kende ds. Meester als curator der Hogeschool. Maar nog de generale synode van Rotterdam-Delfshaven ontving in 1964 een curatoriaal rapport — ook voor verantwoordelijkheid van ds. Meester —, waar ook de scherpste spurder nooit uit zou

kunnen opdiepen, dat naar de mening van één curator aan de Hogeschool der Kerken openbare en grove zondaars bezig zijn in de opleiding tot de dienst des Woords.

Maar we horen het uit een kerkbladje.

Nu is daarmee voor ons een mijlpaal gepasseerd.

Omdat we persoonlijk geraakt zouden zijn?

Nee. Daar hebben we al verder van mee kunnen spreken. Want inzonderheid van de kant van de broeders, die het lied van eenheid en broederlijkheid op vele wijzen weten te zingen, zijn we, zoals ook anderen, nogal eens geraakt. We hebben het wel gevoeld (wat dacht men anders?), toen collega Veenhof na de novembermoeten ter generale synode kwam op te merken, dat hij niets persoonlijks bedoelde, maar dat de pre-adviseurs ter generale synode toch maar 'voor de volle 100 procent' verantwoordelijk waren geweest voor de scheuring van 1944. We zijn geraakt, zó dat we geen mogelijkheid meer voor een christelijke pers-discussie zien, toen Opbouw (ds. G. Visee) onze betrouwbaarheid publiek in twijfel trok (22 januari 1965). En dan weten we opperbest, dat bij dezelfde Uitgever, waar het kerkblad van ds. Meester verschijnt een pamflet van prof. K. J. Popma is uitgekomen — n.b. ons blad nog ter recensie gezonden! — waarin de auteur zó boos op ons schijnt te zijn, omdat we hem als doodgewone geestdrijver hebben aangewezen, dat hij een oprechte poging doet onze naam, gelijk als die van anderen, te vernietigen, terwijl hij toch in dezelfde schriftuur zich in redeloze haat tegen de geïnstitueerde kerk en 't kerkordelijk samenleven der kerken keert. (Vanaf Emden-1571 zou de 'verjuridisering' der kerk bidden zijn binnen de Gereformeerde Kerken in Nederland; het is het slot van de hierbij dan tegelijk maar aangekondigde brochure Schisma en oecumene, waaruit ieder dus zien kan, dat we zonder meer ons gereformeerd-zijn op hebben te geven, zullen we veilig willen zijn voor de investieven van de heer Popma, want Emden-1571 is nu juist de eerste synode van de Gereformeerde Kerken! De gal, die uitgespuwd wordt over de laatste synode (Rotterdam-Delfshaven), treft éven goed de eerste!). We hebben het voorts ook geweten, dat over ons aandeel in synodale vergaderingen geschreven kon worden in een blad, waaraan collega's zijn verbonden en dat door collega's wordt geleid, als is geschied en is signaleerd. We wisten dat alles eens te kwetsender, omdat het altijd gepaard ging met en omlijst werd door verzekeringen, dat op de onderlinge liefde tussen de broeders toch maar alles aankwam. Was die er, dan kwam alles goed. Ach ja: alles. We hebben er alles van geweten. Er is deskundig en volhardend toegeslagen en geraakt. En blijkbaar kon alles er altijd bij door. En blijkbaar was er nooit een noodzaak om op de schreden terug te keren. Voorts spreken we véél over de noodzaak ons te verootmoedigen. En over de noodzaak concrete bekering.

Het was alles droef genoeg.

Het is alles droef genoeg.

In een gemeenschap van christenen.

Waarin zeer, zeer veel christelijke woorden plegen gevonden te worden.

Maar nu is weer een mijlpaal gepasseerd.

Of moet ik zeggen: nu is de eind-paal bereikt in deze ontwikkeling?

Inderdaad.

WANT DE KERKEN MOETEN GOED VERSTAAN: ER IS AAN EEN EN DEZELFDE HOGESCHOOL GEËN PLAATS VOOR WIE PUBLIEK BESCHULDIGD HEeft VAN DE OPENBARE, GROVE ZONDE DER SCHEURMAKERIJ EN VOOR WIE BESCHULDIGD ZIJN.

Dit is geen dreigement. Het is het constateren van een feit, dat de norm van God en de norm, die de kerken hebben onderkend en aanvaard, dat verbiedt. Tenzij de Hogeschool der kerken geen christelijke Hogeschool zou behoeven te zijn. Maar dan is moeilijk in te zien, hoe deze Hogeschool dienstbaar aan de opleiding tot het predikambt zou kunnen wezen. En daartoe is zij toch gesticht en tot vandaag in stand gehouden.

Ook kome men nu niet met de suggestie, dat hier aan ds. Meester een ondoordacht woord uit de pen is gevloeid. Dat sluit de inhoud van dit woord uit. Want ds. Meester constateert hier een feitelijkheid, die hij al jaren gade heeft geslagen en al jaren als scheurmakerij heeft onderkend. Heel de ontwikkeling tot de levensgrote verschijning van het mytische monster, dat wroetend schisma heet, heeft hij gevolgd. Wie nu over een jarenlang hem bekend en binnen het leven der kerken vertrouwd geworden verschijnsel spreekt, verspreekt zich niet meer als in een eerste opwelling. Hij geeft zijn overtuiging. In dit geval zijn gegroeide en gevestigde overtuiging. Hij kan wellicht of misschien nog zó ver komen, dat hij de publiciteit, die hijzelf aan zijn overtuiging gaf, om welke reden dan ook betreurt. Maar daarmee is die overtuiging zelf natuurlijk gebléven.

Daarom stellen we hier ook nadrukkelijk, dat wij over deze publieke zaak ook publiek willen handelen. Gegeven deze naar buiten vrijelijk uitgedragen overtuiging is er voor beschuldigen én beschuldiger geen gezamenlijke plaats aan de

Hogeschool der kerken. Zulks regardeert uiteraard het college, dat de verzorging van de Theol. Hogeschool tot haar taak gekregen heeft. Maar dit is allereerst ook publieke zaak, omdat de curator ds. J. Meester deze zijn overtuiging publiek heeft gemaakt. Ieder christen in de kerken der vrijmaking staat voor dat verschrikkelijke, maar duidelijke feit.

Toen wij door de kerken geroepen werden tot het onderwijs aan de toekomstige dienaren des Woords, hebben we die opdracht aanvaard in de hoop en met de bede, dat het werk ons mogelijk gemaakt zou worden, ook in de noodzakelijke samenwerking. Wellicht hebben we sommigen daarin wel teleurgesteld, die van oordeel waren, dat we een andere taak in Kampen hadden. Maar we hebben ons steeds trachten voor te houden, dat de kerken het werk én de samenwerking hebben opgedragen en dat wij zo lang als ons dat maar enigszins mogelijk was, ons daarnaar hadden te voegen en dat daar zelfs onze eerste verantwoordelijkheid lag. Maar nu weten we de grens bereikt. Nee: overschreden. Nogmaals: niet uit persoonlijke geraaktheid of gekwetstheid, maar omdat er duidelijk en onverbiddelijk en ook definitief (tenzij de Heere inkeer werken zou) een grens getrokken is, die wij voor ons zullen blijven noemen met de woorden, die de apostel bezigde tegenover de gemeente van Corinthe, toen hij schreef: 'Vormt geen ongelijk span met ongelovigen, want wat heeft de gerechtigheid gemeen met de wetteloosheid, of welke gemeenschap heeft het licht met de duisternis? Welke overeenstemming is er tussen Christus en Belial, of welk deel heeft een gelovige samen met 'n ongelovige? Welke gemeenschappelijke grondslag heeft de tempel Gods met de afgoden?' (II Cor. 6 : 14-16). Zó trok curator ds. J. Meester in een kerkbladje de grens tussen hém en 'Hoogleraren'. Daarom kunnen we niet terwille van vrede zwijgen of laten passeren, want dan zouden we deel nemen aan de corruptie van onze samenleving, die wij willen blijven kennen als gemeente des Heeren. In die gemeente liever de crisis dan de corruptie. We zouden dan tóch de suggestie wekken van een gemeenschappelijke grondslag en een gemeenschappelijk doel en van overeenstemming. Nu hebben we die wel begeerd en verwacht, maar curator ds. J. Meester heeft die ontkend en verworpen. Hij deed het op een wijze - schrijvende in een kerkbladje -, die spót met de inhoud van zijn woorden en die een aanfluiting is voor de vertrouwenstaak, waartoe hij geroepen is. Maar hij dééd het. Daarmee onthulde hij voor zijn aandeel in alle ón-duidelijkheid opperduidelijk, waarom de Gereformeerde kerkgemeenschap in een zo dodelijke impasse en uitzichtloze immobiliteit gekomen is: wij schelden voor Belial, maar continueren de werkgemeenschap. Men kan daartegenover alleen maar, even publiek als dit geschied is, stellen, dat Gód hier een einde wil zien. En daarnaar eigen gedrag richten.

Dit is het einde van prof. Kamphuis' artikel.

In het door prof. Kamphuis enige malen zo genoemde „kerkbladje”, de Kerkbode voor de Gereformeerde Kerken in Noord-Holland antwoorde ds. J. Meester op 4 juni als volgt:

Professor Kamphuis' „Einde”

Het doet mij een diep verdriet, meer dan ik zeggen kan, dat ik aandacht moet vragen voor een artikel van prof. Kamphuis uit De Reformatie van 22 mei. Ik moet dit wel doen, hoewel ik ernstig voornemens was het niet te doen. Eerlijk wil ik bekennen dat ik herhaaldelijk van plan was er het zwijgen toe te doen, omdat het gehele artikel van de professor zo ver beneden een redelijke algemeen menselijke maat is van wat behoort en niet behoort in perspublicaties, dat ik tot mezelf zei: verlaag je niet tot dit niveau. Zwijs. Ik heb dit voornemen niet uitgevoerd en ik reageer omdat prof. Kamphuis een breder is en blijft, ook ná dit artikel van hem.

Uit mijn antwoord moge blijken dat hij dit voor mij is, hoewel ik, blijkens zijn artikel en zijn hele gedrag jegens mij, door hem als curator van de Theol. Hogeschool en als broeder in Christus ben afgevoerd en afgeschreven. We zullen maar niet vragen hoe het naar de belijdenis onzer kerken met de sleutelmacht staat, of die door de Here Jezus in handen van prof. K. en prof. K. alléén is gelegd.

Voor hen die het artikel van prof. Kamphuis niet gelezen hebben, vermeld ik dat prof. Kamphuis aanstoot heeft genomen aan een passage uit een artikel uit onze kerkbode van 8 mei. Door deze passage gevoelt hij zich blijkbaar erg gewond.

Deze passage luidt als volgt:

„Als dr Trimp een diagnose wil stellen over het leven van de kerken in dit tijdsgewricht, waarom zwijgt hen dan over het schisma dat ondergronds onder ons wroet? Dat schisma dat niet van vandaag of gisteren onder ons zit te wroeten. Dat waarlijk niet begonnen is bij de synode van Rotterdam-Delfshaven, noch bij Murmerwoude, noch bij Groningen-

Zuid. Dat schisma dat hoe langer hoe meer voor de dag komt uit zijn ondergrondse aanwezigheid. Dat langzaam levensgroot voor ons komt te staan! Dat door vooraanstaande woordvoerders, predikanten en hoogleraren al jaren hoe langer hoe meer publiekelijk wordt aangevuurd."

Prof. Kamphuis heeft zich gestoten aan dat ondergrondse of verborgen schisma en aan die vooraanstaande woordvoerders waarbij ook het antwoord hoogleraren viel. Daar vliegt hij op af. Ik heb volgens hem in deze woorden hoogleraren publiek beschuldigd. Waarvan?

Van openbare scheurmaking. De professor holt dan door op dit eenmaal ingeslagen pad. Remmen heeft hij niet! Of ze zijn defect. Tot stilstand komt hij pas wanneer hij publiek heeft gemaakt dat ik een onzedelijk wezen ben en er geen samenwerking tussen hem en mij aan dezelfde School der kerken meer mogelijk is. Nog verder holt hij. Er is geen gemeenschappelijke grondslag meer. Daarmee bedoelt hij naar het mij voorkomt dat er geen gemeenschappelijke grondslag des geloofs meer is. Nog verder: Niet prof. Kamphuis met zijn gewonde ziel denkt dit. Nee, God wil een einde zien aan onze gemeenschap.

Wat zullen we er van zeggen?

Broeder Kamphuis had aan vele dingen moeten denken vóór hij dit liet drukken. Hij had eerst zich wel mogen overtuigen of hij bij de interpretatie van mijn woorden zich niet vergiste. Dat is toch mogelijk bij een mens?

Of niet bij Hem?

Hij had wel mogen bedenken, dat, waar hij zelf schrijft dat ik onduidelijk ben, hij wel eens naar mij toe had mogen komen met de vraag „versta ik dit goed als ik dit zo en zo opvat?" Hij had mij van tevoren dienen te vragen: wat bedoel je met dat verborgen schisma? Hij had mij behoren te vragen wat ik bedoelde met hetgeen ik schreef over hoogleraren.

Vóór hij mijn woorden, die volgens hem onduidelijk waren voor hem, ging verschuiven in hun betekenis. Vóór hij ging zeggen van die door hem verschoven betekenis van mijn woorden: het is in de onduidelijkheid opperduidelijk dat dit de bedoeling is!

Ik verzeker hem dat hij bij mij heel nauwkeurige en broederlijke inlichtingen had kunnen krijgen omtrent de betekenis van dat voor hem onduidelijk was in mijn woorden. Deze dingen en nog veel meer had prof. Kamphuis moeten bedenken vóór hij dit vreselijke artikel in De Reformatie van 22 mei over mij schreef.

Dit was voor prof. Kamphuis zelf goed geweest. Hij zou dan waarschijnlijk bewaard gebleven zijn voor verdraaien van mijn woorden en voor die hele blamage, die hij ten eerste over zich zelf en ten tweede over onze kerken en over de naam van onze Heiland geschreven heeft in dit verschrikkelijk stuk.

Hij had nog veel meer moeten bedenken vóór hij dit schreef. Ook dit dat hoogleraren niet in een soevereine positie zijn geplaatst in deze zin dat zij in hun toezicht boven curatoren staan. Hij had moeten bedenken vóór hij dit stuk publiceerde dat het net omgekeerd is. Als prof. Kamphuis in dit artikel zich helemaal niet zou hebben vergist en als ik aan alles schuldig zou staan waarvan hij mij publiek beticht, dan moest hij nog bedenken dat het publieke oordeel dat ik van de Theolog. Hogeschool in Kampen moet verdwijnen niet aan hem staat, maar aan de curatoren en in laatste instantie aan de kerken die mij aanwezen.

Hij had nog meer moeten bedenken.

Hij had moeten bedenken dat onze Here en Heiland over ons te gebieden heeft. Dat Hij uit de hemel ons die op aarde zijn zijn duidelijke instructies geeft hoe we in ons doen en laten ons moeten gedragen. Hij had dienen te bedenken dat hij en ik — niets te zeggen hebben over ons eigen gedrag. Dat we niets te zeggen hebben over eigen handelingen. Hij had moeten bedenken dat wij Zijn eigendom zijn met lichaam en ziel en dat we Hem te gehoorzamen hebben ook in een situatie als we onze broeder naar onze overtuiging zien zondigen. Als prof. K. van mening is dat ik „zijn eer en goede naam" „schrikkelijk geschonden heb" dan zou hij deze klacht voor ze in het publiek te brengen aan mij persoonlijk hebben moeten kenbaar maken. Dit is de levens- en omgangsstijl welke de Here Jezus ons heeft voorgeschreven. De bedoeling van deze voorschriften van de Here Jezus is het kwaad weg te nemen bij Zijn volk dat Hij kocht. En als ik verkeerd deed dan mag prof. Kamphuis niet zeggen: ik zal hem dat dubbel en dwars betaald zetten. In Galaten 6 : 1 schrijft de apostel Paulus: „Broeders, zelfs indien iemand op een overtreding betrapt wordt, helpt gij, die geestelijk zijt, hem terecht in een geest van zachtmoedigheid, ziende op uzelf; gij mocht ook eens in verzoeking komen". Wij moeten toch geestelijke mensen zijn — wij die de naam van de Here Christus dragen. In Coloss. 3 : 12-13 staat: „Doet dan aan, als door God uitverkoren heiligen en geliefden, innerlijke ontferming, goedheid, nederigheid, zachtmoedigheid en geduld. Verdraagt elkander en vergeeft elkander, indien de een tegen de ander een grief heeft; gelijk ook de Here u vergeven heeft, doet ook gij evenzo."

Zoals ik boven geschreven heb, ik reageer op het artikel van prof. Kamphuis omdat hij een broeder is en blijft ook ná dit artikel. Ik reageer omdat ik hem als broeder tegemoet wil treden. Als een broeder die met ons hele kerkelijke leven in een diepe geestelijke inzinking verkeert. Moge de HEERE Zijn Geest niet verder doen wijken van ons in Zijn toorn. Ik schrijf dit hoewel ik mij goed bewust ben dat ik gevaar loop dat ook deze woorden over een diepe geestelijke inzinking opgevat kunnen worden als laster tegen broeder X of broeder Y en dat men er grond voor een beschuldiging en aanklacht in kan zoeken. Zo diep zijn we vervreemd van de barmhartigheden van de Here Jezus in de praktijk dat we alleen nog maar kunnen denken in de termen van „beschuldigen" en „aanklagen" en „tucht", „vechten", „slaan".

Moge de HEERE Zich over ons ontfermen!
Eerbarm U Heer. Doet niet met ons naar onze zonden!

We onthouden ons van commentaar.
We wilden onze lezers slechts inlichten.
Thans.

G. Visee.

KERKNIEUWS

Beroepen te Grootegast en Gerkesklooster-Stroobos (bij acl): D. Los te Monte Alegre, Brazilië; te Creil: kand. H. Schuurman van Utrecht.

Tweetal te Amersfoort-C. (vac. wijlen Ds. J. A. Vink): N. Bruin te Rotterdam-Charlois en J. F. Heij te Drachten.

Aangenomen naar Appingedam en Overschild: kand. K. J. Kapteyn Jzn. te Groningen.

Bedankt voor Middelstum, Vrouwenpolder, Ulrum, Cloverdale (Can. Ref. Church), Opende en Surhuisterveen, Musselkanaal, Tweede Exloërmond en Valthermond, en Onnen: kand. K. J. Kapeyn Jzn. te Groningen.

De ambtspositie van Ds. L. E. Oosterhoff

De classis Haarlem heeft zich beziggehouden met een verzoek van de kerk te Heemstede om haar ernstige afkeuring uit te spreken over het feit, dat de kerkeraad van Beverwijk zijn uitspraak over de ambtspositie van ds. L. E. Oosterhoff deed en aan alle kerken meedeelde, zonder het oordeel van de classis. De kerk van Heemstede achtte dat in strijd met de grondregel van de K.O. inzake de ambtspositie van een predikant en een bedreiging van het samenleven als zusterkerken.

Op voorstel van de kerk van Santpoort deed de classis met 8 tegen 4 stemmen de volgende uitspraak:

„De classis van de Gereformeerde kerken in het ressort Haarlem, bijeen te Haarlem op 18 mei 1965,

kennis genomen hebbende van het voorstel van de kerkeraad van Heemstede in zijn brief van 20 april 1965,

overwegende

1e dat de classis in zijn vergadering van 20 febr. 1965 de kerkeraad adres A. C. Kalis als wettige kerkeraad van de gemeente des Heren te Beverwijk heeft erkend, zodat het de roeping is van ieder lid dezer gemeente zich onder opzicht en tucht van deze kerkeraad te stellen en dat deze roeping geldt voor ieder van wat staat of kwaliteit hij zij.

2e dat de kerkeraad van Beverwijk het recht niet betwist kan worden om zelf vast te stellen, wie zich wel en wie zich niet aan deze roeping onderwerpt,

spreekt uit aan het verzoek van de kerkeraad van Heemstede, dat de classis zijn ernstige afkeuring uitspreke over deze daad van de kerkeraad van Beverwijk niet te voldoen".

De classis Alkmaar-Zaandam heeft naar aanleiding van het verzoek van een broeder uit Koog-Zaandijk om het nodige te doen, opdat de gemeente te Beverwijk, die ds. Oosterhoff wél als predikant erkent, tijdelijk in het verband van de classis Alkmaar-Zaandam wordt opgenomen, uitgesproken dat zij hierop niet kan ingaan, omdat de betrokken gemeente zelf zich niet tot deze classis gewend heeft met een zodanig verzoek.

De zaak-Katwijk

De classis Gouda-Leiden-Woerden heeft een beslissing genomen inzake het conflict in de kerk te Katwijk, dat in januari tot een breuk in deze gemeente leidde, en waarmee zich sindsdien twee generale synoden hebben bezig gehouden. De classis heeft de volgende uitspraak gedaan:

„De Classis Gouda-Leiden-Woerden, in vergadering bijeen op donderdag 3 juni 1965, heeft **kennis genomen** van het rapport van haar commissie, die de volgende taak had gekregen:

„De Classis Gouda-Leiden-Woerden draagt haar commissie, die te Katwijk dient te werken, in overeenstemming met het door de Generale

Synode van Rotterdam-Delfshaven beslotene inzake Katwijk, het volgende op:

a. in haar werkzaamheden spoed te betrachten;

b. bij de brs. ds. C. J. Breen c.s. en de brs. G. Feenstra c.s. erop aan te dringen, dat zij zich volledig conformeren aan het „van oordeel" resp. 3k en 3l in het besluit van de Generale Synode."

De Classis **constateert** uit het rapport van de commissie, dat de brs. ds. C. J. Breen c.s. zich hebben willen en kunnen conformeren aan de uitspraken van de Generale Synode, hun schuld belijdende zoals de Synode die bij hen had aangewezen.

De Classis **constateert verder**, dat de brs. mr. G. Feenstra c.s. haar commissie niet hebben willen ontvangen, en zulks op gronden, die volkomen ondeugdelijk zijn en daarom in strijd zijn met hun evangelische roeping om aan het herstel van de eenheid te Katwijk mee te werken.

De Classis **besluit** daarom thans de brs. ds. C. J. Breen c.s. als representerende de Gereformeerde Kerk te Katwijk in haar midden te ontvangen.

Zij **besluit tevens** de brs. mr. G. Feenstra c.s. opnieuw op te roepen om de weg te bewandelen, die hun door de Classis duidelijk en bij herhaling is aangewezen, opdat alsnog de door de HEERE geëiste en door de Classis begeerde eenheid van alle broeders en zusters te Katwijk wordt verkregen.

De Classis **besluit ten slotte** van één en ander kennis te geven, niet alleen aan de brs. ds. C. J. Breen c.s. en aan de brs. G. Feenstra c.s., maar ook aan alle Gereformeerde Kerken, zodat niet alleen binnen de Classis Gouda-Leiden-Woerden maar ook aan alle Gereformeerde Kerken in Nederland bekend kan zijn, wat het adres van de Gereformeerde Kerk te Katwijk is.

Dit luidt: De Gereformeerde Kerk te Katwijk, p/a br. J. I. Hollebrands, Nieuwe Duinweg 12, Katwijk aan zee."

Dit besluit werd genomen met op één na algemene stemmen.

Eerste steenlegging te Hardenberg.

Dinsdag 25 mei j.l. werd door de pastor loci Ds. S. de Waard te Hardenberg de eerste steen gelegd van een nieuwe kerk, die zal verrijzen aan de Witte de Withstraat. Kerk en vergaderzalen worden gegroepeerd rondom een binnenhof. De kerk zal ruim 450 zitplaatsen tellen. Over enkele maanden hoopt men het nieuwe gebouwencomplex, dat ontworpen is door het architectenbureau Thom. Wildeboer te Groningen, in gebruik te nemen.

Evangelisatiecongres op 16 juni te Zwolle

De twintigste jaarvergadering van het Verband van Evangelisatiecommissies van Gereformeerde Kerken in Nederland zal D.V. worden gehouden op woensdag 16 juni a.s. in Hotel Van Gijtenbeek te Zwolle. In de middagvergadering zullen vier evangelisatiecommissies van Assen, Leerdam, Rotterdam-Delfshaven en Zwolle, in het kort vertellen over de aanpak van en ervaringen bij het evangelisatiewerk. De bedoeling is, dat daarop een algemene bespreking over de dienstverlening aan elkaar zal volgen.

In de huishoudelijke vergadering 's morgens zal een opvolger moeten worden gekozen voor de overleden voorzitter, ds. H. Vogel. De bestuursleden ds. J. Meester en Chr. C. Vreugdenhil zijn aftredend, doch herkiesbaar. Ds. D. Vreugdenhil treedt op de jaarvergadering als waarnemend voorzitter op.

Door het bestuur van het

Gereformeerd Lyceum te Groningen

is uitgegeven:

„MEMORANDUM AANGAANDE EEN ONTSLAG PROCEDUREN"

De gedachten daarop van drs. H. J. Nieboer vindt U in een „verantwoording" aan de leden van de vereniging die deze school heeft opgericht en instandhoud.

Toezending volgt na storting van f 1,25 op giro 93.12.64 t.n.v. drukkerij H. KNOOP te Haren (Gr.)

DE STICHTING BIJZONDERE LEERSTOELEN VOOR CALVINISTISCHE WIJSBEGEERTE

zoekt voor de vergroting van de uitbreidingsmogelijkheden voor haar werk

ENIGE GOEDE MEDEWERKERS

De Stichting zoekt versterking van haar financiële basis ten bate van haar arbeid aan Rijksuniversiteiten en Hogescholen, in sterke mate gericht op studenten van protestants-christelijke huize. Het Bestuur wil de (neven-)functie en de honorering van de medewerkers gaarne persoonlijk met hen bespreken; het verzoekt de correspondentie te richten aan de adjunct-secretaris, Fred. Bantinglaan 6, Bennekom.